

Alfred Bulai

**Concepte fundamentale
în sociologie**

Cuprins

Cuvânt înainte	11
Capitolul 1	15
<i>Sociologia și cunoașterea vieții sociale</i>	
De la știința modernă la sociologie	17
Fondatorii sociologiei	18
Principalele perspective și abordări în sociologie	22
Cunoașterea comună și cunoașterea științifică – sociologia științifică și sociologia simțului comun	26
Rezumat	28
Capitolul 2	31
<i>Metode de cercetare a realității sociale</i>	
Măsurare și scalare	33
Eșantionarea	34
Principalele metode de cercetare utilizate în sociologie și în științele sociale	37
Ancheta sociologică	38
Observația sociologică și experimentul	41
Analiza documentelor sociale	46
Tipuri speciale de investigații	48
Rezumat	50
Capitolul 3	53
<i>Cultura</i>	
Ce este cultura?	55
Cultură și civilizație	57
Structura culturii	58
Limbajul – pivotul culturii	62
Cultura, subcultura și contracultura	64
Etnocentrism, xenocentrism și relativism cultural	64
Contactul între culturi. Aculturație, acomodare și asimilare	66
Rezumat	68
Capitolul 4	
<i>Socializarea și construcția sinelui</i>	71
Ce este socializarea?	73
Factorii care influențează procesul de socializare	73
Etapele și tipurile socializării	75

Teorii ale formării personalității	77
Socializarea în viziunea interacționalismului simbolic	81
Agenții de socializare	83
Rezumat	85
Capitolul 5	89
Instituții sociale. Status și rol	
Tipologia statusurilor	91
Indicatorii de status	95
Tipologia rolurilor sociale	96
Instituțiile sociale și tipologia lor	99
Structura instituțiilor sociale	101
Instituțiile totale	102
Rezumat	105
Capitolul 6	107
Familia instituție socială fundamentală	
Familia ca instituție socială	109
Tipologia instituției familiei	110
Analiza normativă a familiei	111
Factori și norme de selecție a partenerului	115
Familie și sexualitate	117
Divorț și căsătorie	119
Dinamica relațiilor în familie	121
Schimbarea funcțiilor familiei	122
Alternative la familia clasică	124
Rezumat	126
Capitolul 7	131
Religia și biserica	
Religia ca instituție socială	133
Sacru și profanul	134
Diversitatea fenomenului religios	135
Concepții asupra religiei	137
Organizațiile religioase	140
Religiozitate și secularizare în lumea contemporană	141
Religia și politica	142
Rezumat	144
Capitolul 8	147
Grupul social. Conducere și lideri	
Ce este grupul social?	149
Problema dimensiunilor grupului	150
Tipologia grupurilor sociale	152
Individul în grup și în afara grupului; efecte și presiuni de grup	154
Conducerea grupurilor și liderii	157
Tipologia liderilor	158

Conducere, decizie și efecte de grup	160
<i>Dilemele sociale</i>	160
<i>Groupthink</i>	161
<i>Rezumat</i>	164

Capitolul 9 **167**

Organizarea socială și birocrăția

Organizații și instituții	169
Formal și informal în organizații	169
Eficiența organizațiilor	171
Birocrația ca tip ideal la Max Weber	171
De ce este eficientă birocrăția?	174
Probleme și disfuncționalități ale organizațiilor de tip birocratic	176
<i>Rezumat</i>	180

Capitolul 10 **183**

Comunitățile teritoriale

Problematica comunităților sociale	185
Tipologia comunităților teritoriale	186
Comunitățile rurale	187
Tipologia comunităților rurale	189
Comunitățile urbane	192
Momente semnificative în istoria orașului	192
Procese de creștere urbană	194
Modele ale dezvoltării orașelor	195
<i>Rezumat</i>	199

Capitolul 11 **203**

Devianță și control social

Devianță și criminalitate	205
Devianța în perspectivă istorică și culturală	208
Teorii asupra criminalității	209
Abordarea sociologică a criminalității	212
Controlul social	216
Probleme ale managementului instituțiilor de control social	217
<i>Rezumat</i>	221

Capitolul 12 **225**

Rasă și etnie

Conceptul de rasă	227
Raportul dintre rasă și etnie	228
Grupuri dominante și grupuri minoritare	229
Paternuri ale relațiilor interetnice și inter-rasiale	229
<i>Genocidul</i>	230
<i>Expulzările</i>	230
<i>Sclavia</i>	230
<i>Segregația</i>	231
<i>Asimilarea</i>	232

Stereotipurile	232
Prejudiciu și discriminare	234
Teorii privitoare la prejudiciu și discriminare	235
Rasă și rasism	238
Naționalismul	239
<i>Rezumat</i>	241
Capitolul 13	245
<i>Stratificare și mobilitate socială</i>	
Ce este stratificarea socială?	247
Teoria lui Marx asupra claselor sociale	247
Critica teoriei marxiste asupra claselor sociale	251
Stratificarea socială în concepția lui Max Weber	253
Clasele sociale în lumea contemporană	255
Sărăcia și politicile sociale	256
Este utilă sărăcia?	258
Mobilitatea socială	259
<i>Rezumat</i>	262
Capitolul 14	267
<i>Guvernare, putere și legitimitate</i>	
Puterea și autoritatea	269
Mecanismele legitimității	271
Statul modern și democrația	273
Guvernarea, electoratul și lupta politică	275
Schimbarea regimului politic. Revoluție și lovitură de stat	277
Războiul	279
Democrație și conflict politic în lumea contemporană	281
<i>Rezumat</i>	284
<i>Sociologi marcanți în procesul constituirii sociologiei în România</i>	287
<i>Bibliografie</i>	299
În limbi străine	300
În limba română	306
Dicționare	317
<i>Index</i>	319

Capitolul 1

Sociologia și cunoașterea vieții sociale

În ajunul Crăciunului anului 1629, Galileo Galilei (1564-1642) încheia redactarea celebrei sale lucrări "Dialogo". Cartea era scrisă în forma unui dialog între trei personaje: Salviati, purtătorul ideilor lui Galilei, Sagredo, denumit după un personaj real, un negustor venețian, și Simplicio, cel care reprezenta tipul tradițional al adversarilor teoriilor lui Galilei. Simplicio era, de fapt, purtătorul de cuvânt al teoriei aristotelice, respectiv a concepției oficiale asupra lumii, susținută de Biserica Catolică. Lucrarea s-a bucurat de un succes imens, dar, totodată, și de reacția promptă a bisericii. Astfel, la 1 octombrie 1632, Inchizitorul din Florența l-a somat pe Galilei să se prezinte la Roma și să răspundă pentru afirmațiile defăimătoare cuprinse în carte. Deși se bucurase, adeseori, de o anumită toleranță din partea înalților prelați, Papa Urban al VIII-lea (1568-1644) fiindu-i, cu mulți ani în urmă, coleg la Accademia dei Lincei, acum, se considerase că Galileo trecuse dincolo de limita toleranței.

Cum era de așteptat, după mai multe audieri, în 22 iunie 1633, Galilei a fost obligat să pronunțe formula de abjurare. După acest moment a fost nevoit să se retragă și să trăiască la vila sa din Arcetri, de lângă Florența, fără posibilitatea de a mai putea publica. Galileo Galilei a fost ultimul mare gânditor sancționat de biserică. De fapt, sancțiunea nici nu fusese majoră. Chiar arestul său la domiciliu nu a fost prea sever permițându-i, în ciuda interdicției, să mai publice o lucrare în Olanda. În Italia, la Arcetri, Galileo Galilei a mai trăit încă nouă ani.

Printr-o coincidență cu totul remarcabilă, în anul în care murea Galilei, 1642 (pe 8 ianuarie), avea să se nască, de data aceasta undeva în Anglia, în ziua de Crăciun, cel care a fost, adesea, considerat cel mai mare om de știință al modernității: sir Isaac Newton (1642-1727). Lucrarea sa capitală, "Principiile matematice ale filosofiei naturale", apărută în 1687, avea să intre și ea în conflict cu modelul oficial al lumii. De data aceasta însă lucrurile vor sta complet diferit. Nimeni nu va mai pune la index lucrarea, ba chiar Newton însuși este gata să renunțe la singurul capitol al lucrării în care aborda problema filosofică a sistemului lumii.

Lucrarea lui Newton avea trei părți. Una trata mișcarea corpurilor, o alta trata mișcarea corpurilor în mediu rezistent, în timp ce a treia parte, total diferită ca și conținut de primele două, se intitula "Despre sistemul lumii". Într-o scrisoare pe care a trimis-o celebrului astronom și bunului său prieten Edmund Halley (1656-1742), chiar înainte de publicarea lucrării, în iunie 1687, Newton se arăta dispus să renunțe la această ultimă parte scriind "...filosofia este o doamnă atât de impertinentă, încât este mai bine să fii încurcat în procese judiciare, decât să ai de a face cu ea...". De ce dorea Newton să renunțe la ultima parte a lucrării sale? Pentru că, într-adevăr, ultima parte era mai degrabă un discurs filosofic, nu foarte diferit de cel oferit în „Dialogo” a lui Galilei de Simplicius, în timp ce, în primele două părți, era vorba despre cu totul altceva. Era vorba de "știință" pur și simplu. Putem spune astfel că, odată cu Newton, apare știința modernă, iar cartea lui, "Principiile matematice ale filosofiei naturale", tocmai din acest motiv, ar putea fi considerată certificatul de naștere al științei moderne.

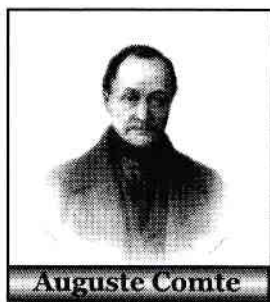
De la știința modernă la sociologie.

Primele științe care și-au propus cercetarea realității naturale au apărut, practic, în secolul al XVII-lea. Domeniul uman, ca și cel social, au intrat în aria de cuprindere a științei moderne mult mai târziu, abia în secolul al XIX-lea. Constituirea unei științe a societății reprezintă un demers incomparabil mai dificil decât acela al constituirii științelor naturii, domeniul socio-uman fiind unul cu mult mai complex, datorită dimensiunii subiective pe care o incumbă procesul de cunoaștere a omului și a societății.

În științele sociale, cercetătorul este el însuși parte a realității pe care o studiază, realitate căreia îi sunt specifice elemente ce nu sunt prezente în cadrul realității fizice. Acțiunile oamenilor în societate sunt caracterizate de conștiința de sine, de voință, ele sunt guvernate de valori și norme. Toate aceste elemente nu pot exista la nivelul lumii fizice. Electronul, atunci când are mișcarea de rotație în jurul propriei axe, așa numita „mișcare de spin”, nu are conștiința acestei mișcări și nici intenția sau voința de a se mișca. Realitatea fizică, pe de altă parte, nu se transformă în baza unui registru valoric sau intențional și, din acest motiv, nu este nevoie să înțelegem transformările, de undeva, din interiorul acestei realități. Este întotdeauna suficient să observăm lumea fizică din exterior, din afara obiectelor analizate.

Studierea vieții sociale nu poate reprezenta un proces la fel de simplu. Cercetătorul aparține lumii sociale pe care o cercetează sau, cel puțin, trăiește într-o lume care are elemente specifice comune cu cele ale obiectului său de studiu. El trebuie să înțeleagă transformările sociale, nu ca observator extern, ci din spațiul intern al subiectivității actorilor implicați. Acțiunile sociale ale indivizilor nu pot fi înțelese fără a pătrunde în sfera internă a subiectivității acestora. Spre exemplu, o reacție chimică este așa cum este, respectiv un proces care are un caracter obiectiv. Interacțiunea dintre doi actori sociali are un fundament comunicațional, se bazează pe un schimb de semnificații, pe valori, pe modele subiective de raportare și înțelegere a realității, pe definiții subiective ale situațiilor de interacțiune pe care le au fiecare din cei doi actori, definiții care nici măcar nu sunt identice. Toate aceste procese subiective sunt prezente, deopotrivă, atât la subiectul sau subiecții cercetați, cât și la cercetătorul care îi studiază.

La începutul secolului al XIX-lea, fizica, în special mecanica cerească, reprezenta prin dezvoltarea sa spectaculoasă un exemplu pentru modul de constituire al celorlalte științe. Chiar dacă, în mod evident, existau elemente specifice care marcau diferențele majore dintre realitatea naturală și cea socială, modelul științelor naturii devenise central pentru toți gânditorii epocii. Succesele fizicii erau incontestabile și, mai mult, ele erau traduse deja în tehnologii, ceea ce nu se mai întâmplase până atunci cu nici o altă formă de cunoaștere

științifică. Totodată, științele naturii ajunseseră să facă predicții privind evoluția fenomenelor și proceselor. În acest fel, noul mod de a face știință părea a reprezenta, pentru gânditorii acelei epoci, singura modalitate de dezvoltare a cunoașterii.

Ceea ce permitea, în fond, științelor naturii, spre exemplu mecanicii cerești¹, să poată prezice mișcarea corpurilor, inclusiv descoperirea unei planete noi (este vorba de planeta Neptun) fără ajutorul vreunui instrument tehnic, ci doar cu ajutorul creionului, hârtiei și, evident, a legilor fizicii exprimate în formule matematice², era tocmai metoda nouă propusă de fizică pentru cunoașterea lumii. Noua metodă presupunea **cunoașterea empirică a realității, se baza pe măsurarea fenomenelor** și reprezenta o nouă formă de cunoaștere, formă denumită în epocă **cunoaștere “pozitivă”**.

Astfel, devine evident de ce cercetătorii din alte domenii vor încerca să aplice metodele de cunoaștere consacrate deja în fizică, propriilor domenii de investigație. Obiectivul lor central era acela de a utiliza modelul propus de fizică, implicit de astronomie și de celelalte discipline dezvoltate deja în secolul al XIX-lea, pentru alte tipuri de domenii de cunoaștere mai puțin dezvoltate.

Fondatorii sociologiei

Prima astfel de încercare, concretizată într-un demers teoretic încheiat, în cazul științelor sociale, a fost a sociologului francez **Auguste Comte** (1798-1857), acesta propunând termenul de “pozitivism” pentru noua modalitate de cunoaștere. Pentru Comte, cheia dezvoltării oricărei științe o reprezenta metoda. Mai precis, evoluția metodelor de cunoaștere se identifica, în opinia sa, cu evoluția științelor. Pentru el, forma supremă de cunoaștere era reprezentată de metoda pozitivă. Perspectiva lui Comte este evoluționistă, deoarece el considera că evoluția cunoașterii, a științelor, dar și a omului și a societăților se face în mod legic, într-o suită de stadii. Din acest motiv, nucleul teoretic al concepției sale s-a bazat pe ceea ce el a denumit **“Legea celor trei stadii”**.

Evoluția societății, a omului și a cunoașterii în general, se baza pe o trecere prin trei stadii universale. Era vorba de stadiul teologic, de stadiul metafizic și, în final, de ultimul stadiu, cel al gândirii pozitive. Trebuie să recunoaștem că, am putea privi istoria universală destul de ușor, cel puțin ca moderni, într-o asemenea manieră. Vremurile îndepărtate ale istoriei și preistoriei sunt dominate de credințe religioase și de sacerdoți, sfârșitul evului mediu și modernitatea ne-au adus metafizica, speculația ne-teologică, în timp ce lumea

Auguste Comte, pe numele său complet Isidore-Auguste-Marie-François-Xavier Comte, filosof și gânditor francez, primul dintre fondatorii sociologiei, a fost în tinerețe, până în 1825, secretarul unui alt mare gânditor francez, Henri Saint Simon (1760-1825). Comte este cunoscut ca unul dintre pozitivisti de seamă ai secolului al XIX-lea, fiind cel care a propus termenul de “pozitivism”. Lucrarea sa principală a fost “Curs de filosofie pozitivă” și a apărut la Paris între 1830-1842, în șase volume. Spre sfârșitul vieții va mai scrie o altă importantă lucrare, “Sistem de politică pozitivă”, apărută în patru volume, între 1851-1854.

Auguste Comte renunță la termenul de “fizică socială” relativ repede pentru că, în epocă, un statistician belgian, Lambert Adolphe Jacques Quetelet (1796-1874) a propus termenul ca denumire pentru o nouă disciplină științifică ce avea, mai târziu, să devină “statistica socială”.

contemporană s-a apropiat, tot mai mult, de spiritul pozitiv. Chiar și dezvoltarea omului pare a trece prin astfel de stadii, unul al credințelor profunde și non-raționale, în copilărie, când adevărul este dat de credință în ceea ce spun părinții, profesorii sau alții, unul mediativ metafizic în adolescență și în final, la maturitate, stadiul pozitiv, bazat pe cunoaștere empirică.

De fapt, Comte nu demonstra, ci mai degrabă postula acest model. Trebuia să existe o lege fundamentală a evoluției societății, așa cum exista la New-

ton o lege universală a mișcării corpurilor. Trecerea prin cele trei stadii reprezenta pentru el această legitate universală, care, tocmai din acest motiv, primise și numele de *lege a celor trei stadii*.

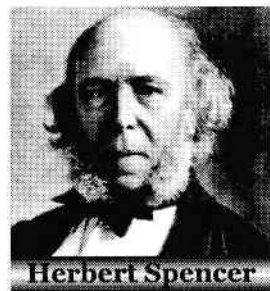
Perspectiva sa teoretică este evoluționistă, la fel ca cea a secolului în care a trăit și a scris. În cursul său de filozofie pozitivă, publicat în anii `30 ai secolului al XIX-lea, el propune inițial, pentru noua știință, termenul de **fizică socială**. Această nouă știință era, de altfel, constituită “după chipul și asemănarea” fizicii newtoniene cuprinzând chiar două părți mari: una de statică și alta de dinamică socială.

Termenul de „sociologie” este propus tot de Comte, datorită monetizării în epocă a termenului de **fizică socială**, într-o altă accepțiune. Noul termen nu a fost poate foarte inspirat pentru un rafinat om de cultură, cum era Comte. Pentru un erudit al secolului al XIX-lea, termenul era un barbarism, întrucât provenea din două cuvinte cu origini diferite, din latinescul “socios”- mulțime, populație, societate - și grecescul “logos”, care însemna cunoaștere, știință. Noul termen va face însă carieră, iar din deceniul al patrulea al secolului al XIX-lea, el se va impune ca numele științei care studiază societatea. Pentru Comte sociologia reprezintă știința cea mai complexă dintre toate celelalte apărute în istoria cunoașterii și, tocmai din acest motiv, o considera “regina științelor”.

Este evident că modelul teoretic final la care ajunge Auguste Comte este departe de modelul de plecare. În fapt, sociologul francez nu a făcut decât să înceapă un drum și nicidecum să îl finalizeze. Știința societății doar începe să se constituie prin Comte. Avem deja numele noii științe, dar va mai fi un drum lung de parcurs până când vom putea vorbi de sociologie ca despre o știință modernă.

Un al doilea moment important, în acest proces de constituire a sociologiei, îl reprezintă cel marcat de un alt gânditor al secolului al XIX-lea, de data aceasta un englez, Herbert Spencer (1820-1903). Aparent, demersul lui Comte pare să se repete. Spencer caută aceleași legi universale ale evoluției societăților. Instrumentul metodologic de sprijin în demersul său nu îl mai constituie însă fizica, fiind considerată mult prea simplă pentru un domeniu atât de complex. Din acest motiv, Spencer pleacă de la modelul evoluționist al selecției naturale propus în biologie. Societățile, consideră el, evoluează asemănător speciilor, mergându-se în istorie spre societăți tot mai evolute, mai dezvoltate. Din acest motiv, teoria sa a mai fost denumită și **darwinism social**.

Trebuie să spunem, însă, că nu este vorba de o aplicare a darwinismului în sociologie, așa cum s-ar părea la prima vedere. În fapt, Spencer începe să publice ideile sale despre evoluția societăților la începutul deceniului șase al secolului al XIX-lea, iar prima parte a lucrării sale fundamentale, „Principii de psihologie”, a apărut în 1855, așadar înainte de celebra lucrare „Originea speciilor” a lui Charles Darwin (1809-1882), apărută doar în 1859. În realitate, atât Darwin, cât și Spencer, se bazează pe o paradigmă culturală **evoluționistă, consacrată și omnipotentă pe parcursul întregului secol al XIX-lea.**

Este drept că, ulterior, în dezvoltarea propriei teorii, Spencer s-a raportat și la lucrările lui Darwin, însă nu a fost vorba niciodată, în fapt, de un darwinism autentic. De o paradigmă biologică, ca și de o perspectivă evoluționistă putem vorbi, însă, cu certitudine. Societățile, în teoria lui Spencer, se comportă asemănător unor organisme: cresc, se dezvoltă, îmbătrânesc și chiar dispar.

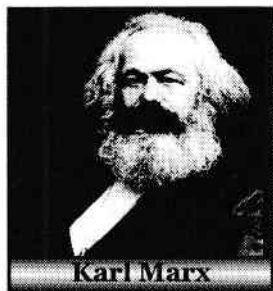
Dominanta centrală a acestei evoluții a reprezentat-o, în istorie, pentru Spencer, trecerea de la societățile militare la societățile industriale și, la fel ca la Comte, trebuie să spunem că această trecere a reprezentat procesul esențial în constituirea societății moderne. Modelul biologist al lui Herbert

Herbert Spencer este unul dintre cei mai importanți gânditori englezi ai secolului XIX. După o scurtă perioadă în care este inginer la căile ferate, devine editor la „The Economist”. Prima sa lucrare „Social Statics”, a apărut în 1851. Opera sa principală a vizat realizarea unei lucrări de anvergură care trebuia să cuprindă „Principii de biologie”, „Principii de sociologie” și „Principii de morală”, care se adăugau primei sale lucrări de amploare, „Principii de psihologie”, apărută în 1855. Pentru a elabora volumele dedicate principiilor de sociologie el a început în 1873 o amplă lucrare, „Sociologie descriptivă”, publicată în totalitate abia postum. Este unul din reprezentanții cei mai importanți ai evoluționismului.

Spencer nu este nici el unul suficient susținut empiric și nici măcar foarte consistent teoretic. Cu toate acestea, el depășește mecanicismul simplist propus de Comte și se apropie mai mult de natura socialului.

Un autentic pas înainte îl va realiza, însă, un german celebru, deși nu pentru calitatea sa de fondator al sociologiei. Este vorba de Karl Marx (1818-1883). El este primul care propune un model al construcției teoretice a sociologiei, care are o bază autentic socială. Abordarea sa, care este una economică, presupune că forțele ce pun în mișcare societatea își au originea, dar și natura, în societate. El renunță chiar la conceptul de societate, care este considerat de el ca fiind mult prea „filosofic” și utilizează, în schimb, conceptul de **formațiune social-economică**.

Marx caută și el o legitate universală a evoluției societale. Aceasta este **legea concordanței dintre forțele și relațiile de producție**. Fiecare societate istorică, formațiune social-economică, pentru Marx, este caracterizată de un mod de producție, acesta compunându-se tocmai din dialectica relației conflictuale dintre forțele și relațiile de producție. Nu mai avem, evident, de-a face cu un model fizicist și nici cu unul biologic, ci cu unul pur social. Deși teoria sa, pe care o vom prezenta detaliat în alte capitole, are și ea o dimensiune evoluționistă, Marx este considerat

în istoria sociologiei ca fiind creatorul perspectivei conflictualiste deoarece, pentru el, la baza dinamicii vieții sociale stă conflictul social.

Motorul vieții sociale, pentru Marx, îl reprezintă conflictul, în esență fiind vorba de conflictul de clasă. În fiecare formațiune social-economică există două clase aflate în relații antagonice, prin urmare, situate într-un conflict permanent. Natura antagonică a relației este dată de natura pro-

prietății asupra mijloacelor de producție. Evoluția socială este dată, în principal, de dialectica raporturilor conflictuale dintre cele două clase.

Marx utilizează însă, ca și predecesorii, și oarecum în aceeași manieră, conceptul de „forță” ca și cel de „lege”. Și el vorbește de „legi universale”, de „forțe”, utilizând o terminologie consacrată în spațiul științelor naturii, însă, este foarte adevărat, într-o manieră relativ diferită de cea proprie acestor științe.

Demersul constituirii sociologiei nu se oprește, însă, nici la Karl Marx. De altfel, ca și predecesorii săi, el este revendicat, deopotrivă, nu doar de sociologie, ci și de filosofia socială. Deși se aproprie de social, el nu cuprinde și nu asumă pe de-a întregul natura specifică a acestuia. Acest lucru se va realiza prin intermediul unui alt gânditor german, Max Weber (1864-1920).

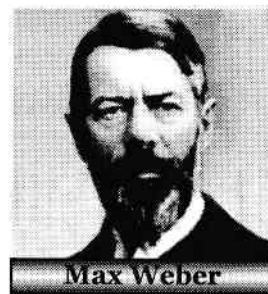
Weber renunță din start la întreaga construcție metodologică naturistă. Științele naturii sunt foarte dezvoltate comparativ cu sociologia, însă, pentru Weber, nu poate fi postulată relevanța lor metodologică pentru științele sociale. Metodele de cunoaștere a realității sociale nu pot fi reduse la instrumentarul metodologic al științelor naturii. Este nevoie de o construcție metodologică proprie sociologiei. Weber este autorul sociologiei interpretative, adică a sociologiei care consideră că procesul de cunoaștere a vieții sociale trebuie să plece de la **comprehensiune**, respectiv de la înțelegerea acțiunilor sociale. Sociologia nici nu mai este, pentru el, o știință a societății, obiectul său de studiu fiind acțiunea socială.

Acțiunea socială nu poate fi însă cercetată în afara înțelegerii subiective, a cuprinderii semnificației pe care ea o are pentru subiecții care acționează. Simpla observație asupra acțiunilor pe care o persoană le săvârșește nu îți poate spune mare lucru, dacă nu înțelegi

Karl Heinrich Marx este unul dintre cei mai importanți gânditori ai modernității. A studiat la universitățile din Bonn și Berlin. A făcut parte din mișcarea tinerilor hegelieni și, odată cu aceștia, se va orienta spre materialismul lui Ludwig Feuerbach (1804-1872) și spre criticismul de stânga.

Părăsește din tinerețe Germania și va sta o perioadă de timp în Franța și în Belgia, pentru ca, din 1844, să se stabilească la Londra, unde va rămâne până la sfârșitul vieții. A marcat dezvoltarea științelor sociale, și ideologia secolelor XIX și XX. Este inițiatorul perspectivei conflictualiste în sociologie. Operele principale: „Manuscrise economico - filosofice” (1844) publicat abia după 100 de ani, „Ideologia Germană”, (1845-1846), „Mizeria filosofiei” (1847), „Manifestul comunist”, (scris ca program pentru o asociație secretă - „Liga dreptății”, devenită apoi liga comunistă. (1848), „Optisprezece Brumar a lui Louis Bonaparte (1852) „Capitalul” (1867 primul volum), următoarele două fiind publicate de Friedrich Engels (1820-1895) postum. Engels a fost cel mai apropiat colaborator al său și totodată principalul său sprijin financiar.

și semnificația pe care o are pentru acel subiect acțiunea sau acțiunile în cauză. Știința socială trebuie constituită deci altfel, pornind de la subiecți, de la indivizii care constituie atomii vieții sociale și nu de la ideea generică și mult prea abstractă de „societate”. Dacă Comte refuza cu totul indivizii în analiza societății, considerând că sociologia ar trebui să plece doar de la familie, care, pentru el, era cea mai simplă componentă de natură socială, Weber pornește exclusiv de la indivizi. Din acest motiv, metodologia sa a fost numită **și individualism metodologic**.

Odată cu Weber și cu sfârșitul secolului al XIX-lea, putem spune că procesul constituirii sociologiei s-a încheiat. Se intră, astfel, într-o nouă etapă. Secolul al XIX-lea a impus noua știință a societății, și, mai mult decât atât, el a impus mai multe moduri de a face, de a constitui această știință. În paragrafele anterioare am menționat, de mai multe ori, perspective sociologice și am nominalizat cel puțin două, pe cea evoluționistă și pe cea conflictualistă. În continuare, vom vorbi atât de perspectivele sociologice, cât și de diferitele tipuri de abordări teoretice existente în această știință.

Principalele perspective și abordări în sociologie.

În sociologie există mai multe perspective de raportare, analiză și interpretare a vieții sociale. Toate aceste perspective pot fi asumate, la modul general, în cadrul a două mari tipuri de abordări. Pe de o parte, este vorba de **abordările obiective**, fundamentate metodologic pe modelul științelor naturii, iar pe de altă parte, este vorba de **abordările interpretative**, lansate odată cu modelul propus de Weber. Fiecare din aceste tipuri mari de abordări implică mai multe modele particulare, care se constituie ca și perspective concrete de abordare a socialului. Este vorba de modele teoretice și metodologice, care stau la baza diferitelor teorii sociologice. Istoric, primul model, prezentat deja, aparține abordărilor obiective, cantitativiste. Este vorba de **evoluționism**.

Perspectiva evoluționistă, în sociologie, a reprezentat o dominantă culturală a întregului secol al XIX-lea. Atât Comte, cât și Spencer, parțial chiar și Marx, propun modele evoluționiste, respectiv modele care urmăresc să explice nu atât societatea, cât evoluția acesteia.

Evoluționism

Temele predilecte ale evoluționismului sunt date nu de întrebările privitoare la natura socialului, la procesele și modalitățile în care se structurează acesta, ci de întrebările privitoare la cum evoluează și cum se schimbă în timp realitatea socială. În multe cazuri, nici măcar întrebarea de ce evoluează societatea nu era prioritară. Evoluționismul a surprins un aspect incontestabil al lumii moderne. Transformarea și evoluția rapidă a societăților, de maximă dinamică în secolul al XVIII-lea și al XIX-lea, a făcut ca schimbările majore din societate să fie, pentru prima dată în istoria umanității, percepute foarte clar la nivel generațional. Cu alte cuvinte, societatea a început să se schimbe major la nivelul tehnologiilor, al modului de viață și al culturii, în cadrul unei singure generații. În istorie, schimbarea socială a fost, aproape mereu, puțin perceptibilă la nivel social, cu excepția episoadelor punctuale ale unor revoluții și acestea multe,

în fapt, în epoca modernă. Din acest motiv, pentru majoritatea gânditorilor din secolul al XIX-lea, evoluția era mai importantă decât analiza proceselor și fenomenelor sociale. Chiar și pentru Marx, așa cum am prezentat mai devreme, evoluția formațiunilor economice a ocupat un loc important în modelul său explicativ.

Cu toate acestea, Karl Marx este fondatorul unei alte perspective în sociologie, a doua din punct de vedere istoric, este vorba de **conflictualism**. Și pentru Marx, societățile evoluează, însă, în cadrul modelului său, ideea de evoluție nu este centrală, aceasta fiind doar un rezultat al funcționării sociale. Pentru el, la baza vieții sociale stă conflictul social.

Acesta este înainte de toate conflictul între clasele sociale antagoniste, adică între clasa proprietarilor și cea a neproprietarilor de mijloace de producție. Acest tip de conflict fundamental, care pune în mișcare toate societățile, este secundat de multe alte tipuri de conflicte derivate.

Conflictualism

În fapt, Marx nu face altceva decât să se inspire, oarecum la fel ca și predecesorii săi, din realitate. El a trăit și a lucrat precumpănitor în a două jumătate a secolului al XIX-lea, perioadă dintre cele mai tensionate în istoria Europei. A fost contemporan, deși doar copil, cu Revoluția franceză din 1830, a fost martor la marile mișcări ale anului 1848, a trăit experiența Comunei din Paris ca și a marilor mișcări muncitorești din acel secol zbuciumat. Conflictul și critica socială fac, astfel, parte, în mod natural, din modelul său.

Cu toată reputația incontestabilă a gânditorului german, conflictualismul nu a avut, după Marx, un impact deosebit în sociologie. Cei mai importanți conflictualiști fiind neomarxiștii, iar singurul sociolog semnificativ istoric, în secolul al XX-lea, care aparține acestei perspective conflictualiste, este americanul Wright Mills (1916-1962). O soarta asemănătoare au avut-o toate modelele sociologice lansate în secolul al XIX-lea. Evoluționismul este și el o perspectivă de analiză a socialului, mai degrabă istorică, aparținând quasi-exclusiv secolului al XIX-lea. Chiar și modelul interpretativ al lui Weber nu a fost impus ca o perspectivă distinctă, care să facă carieră în secolul al XX-lea.

Secolul al XX-lea a adus alte noi perspective de analiză a vieții sociale. Două dintre acestea au avut o carieră cu mult mai semnificativă în știința socială, creând două mari tipuri de abordări. Este vorba, pe de o parte, de **funcționalism, sau structural-funcționalism**, ca tip de abordare obiectivă și, pe de alta parte, de **interacționalism**, ca tip de abordare interpretativă.

Max Weber este unul dintre cei mai importanți sociologi din istoria acestei științe. Este primul dintre sociologi, care a teoretizat specificul metodologic al științelor sociale. El este inițiatorul perspectivei individualiste (interpretative) în sociologie. A devenit profesor la Universitatea Heidelberg în 1896. S-a impus ca un gânditor important al secolului XX, dedicându-se analizei societății și a politicii epocii sale. S-a implicat activ în viața politică a Germaniei de la începutul secolului al XX-lea. A făcut parte din delegația statului German care a semnat tratatul de la Versailles (1919), ca și din comisia care a elaborat „Constituția de la Weimar”(1919). Cele mai importante lucrări sunt “Etica protestantă și spiritul capitalismului”, lucrare elaborată între 1904-1905 și “Economie și societate” (pub.1925), ca și o serie mare de lucrări (editate unele postum) în domeniul sociologiei religiei, a sociologiei economice și politice.